

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN 273

A. de Snoo

Met Berkel getrouwd?

MEDITATIEF 277

R. ter Beek

Van oud naar nieuw

Het leven vlot

WANDELEN MET GOD 278

Christen of kameleon?

COLUMN 280

Adrian Verbree

Verstek

ACHTERGRONDEN 281

D. Griffioen

Geen rouwdiensten,
wel hoop voor de
levenden 2

DOCUMENT 284

M. te Velde

De kerk
bij een begrafenisOPVOEDING
EN ONDERWIJS 286

J.J.D. Baas

Blijft de school
van de ouders?

en verder...

Nieuw uitgekomen

Nieuw uitgekomen

KERKELIJK LEVEN / A. de Snoo

MET BERKEL GETROUWD?

1 996 was een synodejaar. Toch heeft de synode van Berkel niet gedomineerd in het kerkelijk leven. Er is in de *pers* wel verslag gedaan van wat **discussies** en **besluiten**, maar erg breed was dit niet. Wie over diverse zaken meer wil weten heeft straks echt de **Acta** nodig.

Deze wat beperkte aandacht voor de synode in het kerkelijk leven betekent intussen niet, dat de synode zelf zich niet intensief heeft bezig gehouden met het leven van de kerken en de kerkleden.

Er werden een paar nieuwe docenten voor 'Kampen' benoemd op vakgebieden die alles te maken hebben met het christelijk leven op & grens van de 20e en de 21e eeuw. Verder ging het bijvoorbeeld over de juiste toepassing van de kerkelijke tucht en alle pastorale zorg daaraan verbonden vóór en na een echtscheiding. De synode **discussieerde over het** verlangen naar een nieuw, op onze tijd afgestemd, huwelijksformulier.

Allemaal heel praktische zaken. Die zowel de kerkenraadsagenda als het dagelijks leven van de ge-

meenten raken.

Zodra de **Acta** verschenen zijn kan 'Berkel' dan ook niet een 'ver van ons W-gebeuren blijven. We zullen ermee aan het werk moeten.

Het jawoord is al gegeven

Wat doe je met synodebesluiten? Om te beginnen: niet te snel wegzetten.

Acta vragen op zijn minst bekéken te worden: welke zaken zijn er allemaal aan de orde geweest, welke zaken raken onze plaatselijke kerk?

Daarna kan een verdeling worden gemaakt: een paar broeders lezen de besluiten over déze zaak, weer anderen verdiepen zich in die zaak.

Ze vertellen hun bevindingen aan de kerkenraad die, als dat nodig is, nadere besluiten kan nemen over

de uitvoering van een bepaald besluit.

Let wel: over de uitvoering. Er hoeft, als het goed is, geen besluit genomen te worden over de vraag of je een bepaald besluit wel zult uitvoeren. In de praktijk 'bezondigen' kerkenraden zich in dezen nog wel eens: ze besluiten een bepaalde uitspraak te 'ratificeren', in de zin van 'machtigen'. Dat is echter een overbodig besluit. Want vooraf hebben zij, via hun afgevaardigden naar de classis, de particuliere en vervolgens de generale synode al verklaard, dat zij alles wat in overeenstemming met de Schrift en de geldende kerkorde besloten zal worden voor vast en bondig zullen houden.

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
OS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 408040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4480 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

d9 Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Prof. J. Kamphuis heeft in zijn rede 'Kerkelijke besluitvaardigheid' uit 1969 deze dingen nog eens helder op een rijtje gezet: 'Hoe ingeburgerd de termen 'ratificatie' en 'ratificeren' ook onder ons geworden zijn – het is een eis van eerlijkheid vast te stellen dat artikel 31 van de kerkorde niet van ratificeren spreekt, maar van 'voor vast en bondig houden'. Ook de latijnse vertaling heeft niet 'ratificare' maar: 'ratum habere'. (...) Het gaat niet om bekrachtigen in de zin van rechtkracht verlenen, rechtkrachtig maken, ratificeren, maar voor rechtsgeldig, rechtskrachtig houden.'

Kortom: we zijn, kerkrechtelijk gezien, met 'Berkel' getrouwd. We hebben ons jawoord al gegeven. Er mag worden gerekend op loyale uitvoering van wat op en door deze kerkelijke vergadering is afgesproken.

Moge het werk van Berkel-1996 dan ook een goed vervolg krijgen in kerkelijk-1997!

Toch niet 'vast aan Berkel'

Het bovenstaande sluit niet uit, dat we ook 'Berkel' (ik bedoel dan de Acta van Berkel) goed zullen moeten lezen en eerlijk mogen toetsen aan Schrift, belijdenis en kerkorde. Dit geldt voor alle besluiten.

Een nadere toetsing is zeker geboden daar waar Berkel het zelf expliciet van de kerken vraagt. Bijvoorbeeld van het door de synode aan de kerken aangeboden nieuwe huwelijksformulier.

Waarom is dat er eigenlijk gekomen?

Het betreffende besluit van Berkel verwijst naar het voor de synode aan de kerken toegezonden 'rapport van deputaten Eredienst' waarin een concept-huwelijksformulier is opgenomen. Verder wordt verwezen naar verschillende (uiteenlopende) reacties hierop vanuit de kerken.

Op basis van dit materiaal heeft Berkel besloten:

1. het **huwelijksformulier** in nieuwe redactie ter toetsing aan de kerken voor te leggen en het gebruik ervan in de vrijheid van de kerken te laten;
2. aan een **deputaatschap** op te dragen a verder te werken aan herziening van het **huwelijksformulier**, met verwerking van reacties uit de kerken op het voorgelegde formulier, en aan de volgende synode voorstellen dienaangaande te doen;
b. hun rapport en voorstellen tenminste zes maanden voor de aanvang van de synode aan de kerken toe te zenden.

Laat ik meteen ook de gronden doorgeven:

1. de moeite die sommige kerkenraden ervaren bij de bevestiging van het huwelijk in de gemeente van Christus als gevolg van bezwaren die bij as. bruidsparen leven tegen het bestaande formulier zijn reëel en wettigen herziening van het formulier op de onderhavige punten;
2. het is van belang, dat het **huwelijksformulier** het schriftuurlijk onderwijs over het huwelijk op een duidelijke manier onder woorden brengt;
3. naast de nu verwerkte elementen blijven er nog andere punten in het **huwelijksformulier** die nadere bezinning vragen;
4. **wijziging van liturgische formulieren** is een zaak die alle kerken aangaat; definitieve vaststelling vindt des te zorgvuldiger plaats, als de kerken de gelegenheid hebben gekregen dit formulier te beoordelen.

Het is Berkel van harte toe te stemmen, dat in een zaak als deze zorgvuldigheid geboden is en dat daarom toetsing door alle kerken gewenst is.

We zitten aan het voorgestelde formulier nog niet vast. Je kunt de komende jaren 'met Berkel trouwen', maar ook 'met Arnhem' (met het

door de GS Arnhem-1981 vastgestelde formulier zoals dat is opgenomen in het Gereformeerd Kerk-
→

Onduidelijkheid

Hopelijk Liggen binnenkort de Acta op de tafels van de plaatselijke kerkenraden. Daar zal dan beslist moeten worden of het nieuwe formulier in gebruik wordt genomen of niet. En ook of er daarin nog dingen veranderd/verbeterd moeten worden of niet.

Terwille van die toetsing en de bezinning op de verdere weg, wil ik Berkel graag wat vragen stellen. Ze betreffen vooral de gronden onder het besluit tot het vrijgeven van een nieuw formulier.

'Grond 1' heeft het over moeiten die sommige kerkenraden ervaren ... als gevolg van bezwaren die bij a.s. bruidsparen leven tegen het bestaande formulier. Mijn vraag: wie heeft het nu precies moeilijk en waarmee? Vinden betreffende kerkenraden (en in hun spoor de synode) dat de bezwaren van a.s. bruidsparen terecht zijn, dan hoeft als grond onder een synodebesluit niet te staan wat a.s. bruidsparen vinden. Er kan gewoon staan, &t uit de kerken terecht bezwaren zijn ingebracht tegen het bestaande formulier.

De nu gekozen formulering vraagt om reacties als 'Berkel geeft toe aan de geest van de tijd'.

Nu neem ik aan, dat de in grond 1 genoemde 'moeiten en bezwaren' verderop in de Acta zullen zijn terug te vinden. Ik ga ervan uit dat het rapport van deputaten Eredienst een plaats krijgt in de Acta. Zo niet, dan is de besluittekst zoals die nú aan de kerken wordt aangeboden wel erg onduidelijk. Maar ook wanneer het rapport wel in de Acta komt is uit de besluittekst niet af te leiden, welke bezwaren de synode wel en welke zij niet terecht vindt. Het zou fijn zijn wanneer hierover (via deputaten eredienst misschien?) alsnog duidelijkheid komt. Ook 'grond 3' is voor wie niet zelf

op de synode is geweest volstrekt onduidelijk. Het gaat over 'nog andere punten die nadere bezinning vragen'. Welke? Waarom niet in de besluittekst zelf een korte weergave van de bezwaren (zowel de reeds gehonoreerde als de nog niet verwerkte)?

Taal

En dan nu het betreffende formulier zelf.

Wat lijkt het nog veel op M e m - 1981! Hier en daar is wel iets veranderd, maar het uiteindelijke resultaat is niet een wat taal en inhoud betreft echt nieuw formulier. En, eerlijk gezegd, verhaast mij dat. Is dit waar vanuit de kerken om is gevraagd?

Sterker nog: is dit waar de kerken anno 19% behoefte aan hebben?

In het rapport van deputaten e r e dienst wordt op blz. 184 opgemerkt, dat 'wij leven in een tijd, waarin allerlei dijkdorbraken worden gesignaleerd op het gebied van samenwonen, als voorbereiding op af in plaats van het huwelijk'.

Daaraan wordt mijns inziens terecht & vraag verbonden of wij niet toe zijn aan een nieuw formulier 'waarin op een Schriftuurlijke manier een eigentijds antwoord wordt gegeven op de devaluatie van het huwelijk. (...) Het bestaan de formulier moet nodig bijgesteld worden, d was het alleen maar om bepaalde dijken wat op te hogen'.

Ik citeer deze passage nog eens nadrukkelijk, omdat tijdens en na de behandeling van deze zaken door Berkel wel de indruk is gewekt, dat een nieuw formulier zo nodig zou moeten om 'bij de tijd' te blijven, 'bij de tijd' dan in de betekenis van 'passend bij de geest van deze tijd'. Het is waar, dat het betreffende rapport daar ook iets over zegt. Maar niet met het doel aanpassing bij de tijdgeest, wel om onnodige vervreemding te voorkomen. Wij moeten buitenstaanders die een huwelijksdienst bijwonen niet door verouderd taalgebruik het idee geven, dat de kerk antiek is.

Deze dingen in rekening brengend, vind ik het jammer, dat Berkel niet heeft gekozen voor een van A tot Z helemaal opnieuw geformuleerd verhaal, zoals via het deputatenrapport vanuit de kerk in Zwolle aan de gezamenlijke kerken was voorgesteld.

Ter vergelijking even twee stukjes uit 'Berkel' en 'Zwolle'.

Het Berkelse formulier gaat na de verwijzing naar Mat. 19 : 6 (Hetgeen God samengevoegd heeft scheide de mens niet) zo verder:

'Hieruit Ieren wij, dat God in zijn wijsheid man en vrouw samenbrengt en hen in diepe levenseenheid aan elkaar verbindt. Wanneer nu een man en een vrouw elkaar willen toebehoren, zijn zij volgens Gods ordening verplicht een huwelijksverbond aan te gaan. Zo zal iedere man zijn eigen vrouw hebben en iedere vrouw haar eigen man. dan wordt ontucht vermeden en zal ons lichaam, dat immers een r a - pel is van de Heilige Geest, niet verontreinigd worden.

Omdat God wil dat de band van het huwelijk niet verbroken wordt, spoort Hij de gehuwden aan elkaar trouw te blijven en waarschuwt Hij in de Schrift op verscheidene plaatsen tegen het kwaad van de echtbreuk. De gehuwden die elkaar trouw blijven, zal Hij zegenen, en verenigd als ze zijn door zijn hand, zal niets hen in dit leven van elkaar mogen scheiden.'

Zwolle gaat, eveneens na verwijzing naar Gen. 2 : 24 en Mat. 19 : 6, m verder:

'Zo wordt duidelijk wat God op de trouwdag geeft.

Wanneer nu een man en een vrouw elkaar willen toebehoren, zijn zij verplicht deze instelling van God te eerbiedigen. Sexueel verkeer voor en buiten het huwelijk wordt dan vermeden. Terwijl binnen het huwelijk de echtgenoten worden op geroepen elkaar trouw te zijn en de door God gegeven levenseenheid werkelijk gestalte te geven. God

haat de echtscheiding, Hij toornst over de **echtbrekers**. Maar de gehuwden die elkaar trouw blijven zal Hij zegenen.'

Zet ik deze twee stukjes naast elkaar, dan meen ik, dat Zwolle niet alleen door het taalgebruik (eigen-tijds en eenvoudig), maar zeker ook inhoudelijk de voorkeur verdient: je (en onze jeugd) weet precies waar je aan toe bent!

Inhoud

Wat de inhoud van het voorgestelde formulier betreft, zou ik de kerken willen attenderen op de in onderscheid van 'Arnhem' en 'Zwolle' gekozen formulering eerst t.a.v. het **dóel van** het huwelijk, dan t.a.v. de verhouding in het huwelijk.

Het huidige formulier (Arnhem) noemt als tweede doel van het huwelijk:

'Vervolgens zullen zij onder de zegen van God, die gezegd heeft: **Weest vruchtbaren** wordt talrijk (Gen. 1 : 28), meewerken aan de uitbreiding van het menselijk geslacht. Zij moeten hun kinderen, wanneer zij die van God ontvangen, opvoeden in de kennis en dienst van de Here, tot zijn eer, tot opbouw van zijn kerk en tot heil van die kinderen.'

Zwolle stelde voor:

'Ten tweede zullen zij zich geroepen weten tot het ouderschap. Als God het geeft zullen zij vruchtbaar zijn en in het bijzonder meewerken aan de voortgang van Gods verbond van generatie op generatie. Wanneer zij kinderen ontvangen zullen zij hen grootbrengen als zinnen en dochters van God. Zij zullen als vader en moeder het beeld van God dragen in liefde w trouw, gerechtigheid en barmhartigheid. Dit met het oog op Gods eer, het heil van die kinderen en de opbouw van de kerk.'

In het nu aan de kerken aangeboden formulier staat:

'Vervolgens zullen man en vrouw bereid zijn gehoor te geven aan de roeping tot het ouderschap zo dienstbaar zijn aan de voortgang van Gods verbond. Wanneer hun huwelijk door God met kinderen gezegend wordt, zullen zij die opvoeden in de kennis en dienst van de Here, tot zijn eer, tot opbouw van zijn kerk en tot heil van die kinderen.'

Het gaat te ver om hier opnieuw de brede verantwoording uit het rapport van deputaten erediens te citeren. Maar laten de kerken bij hun toetsing van Berkel dit rapport niet vergeten. Want mijns inziens pleit ook op dit punt weer veel voor de krachtige formulering van Zwolle. De roeping tot het ouderschap komt daarin sterker naar voren. De formulering van Berkel (man en vrouw zullen bereid zijn gehoor te geven aan...) komt mij minder onschuldig voor dan ze lijkt. Wanneer ik a.s. bruidsparen de mis-schien wel wat aanvechtbare vraag stel of kinderen ook welkom zijn, is het antwoord vrijwel altijd met een 'ja'. Ze zijn dus van harte 'bereid'. Maar praten we vervolgens door over 'tijd en wijze' dan volgen tal van 'ja-maars': 'ja, maar je mag toch eerst ook deuken aan je studie, je pas behaalde diploma, je...'

De formulering van Zwolle daarentegen zet jongeren en hun oudsten (kerkenraden) meteen al op een positiever spoor.

Wat betreft 'de verhouding in het huwelijk' is in het door Berkel aangeboden formulier de continuïteit met het huidige formulier bewaard: de man blijft het hoofd van zijn vrouw, het is zijn roeping daar christelijk gestalte aan te geven en het is háár roeping daar christelijk gehoor aan te geven.

Dat het voor verkeerde opvattingen vatbare woord 'gezag' niet meer voorkomt, hoeft geen bezwaar te

zijn. Het onderwijs uit de Schrift blijft duidelijk herkenbaar overeen (Ef. 5 : 22-33).

Wel zou ik de kerken ook op dit punt de vraag willen voorleggen of de formulering van Zwolle het onderwijs van de Schrift niet beter onder woorden brengt. Laten ook zij die zich misschien toch bezwaard voelen door het verdwijnen van het woord 'gezag' nog eens de brede exegetische verantwoording van Zwolle lezen (deputatenrapport, blz. 185-190).

Dijkverzwaring

Samenvattend wil ik nog opmerken, dat ik er blij mee ben, dat via het formulier van Berkel nog eens opnieuw ons aller aandacht wordt gevraagd voor wat de Schrift ons leert over het huwelijk. De tijd waarin wij leven vraagt om een duidelijke keus van ieder van ons persoonlijk en om een helder getuigenis van de kerken gezamenlijk. Ik betreur het bijzonder dat Berkel in haar besluiten over deze materie niet alleen al te beknopt, maar ook onduidelijk is. Bet eindresultaat valt tegen.

Gelukkig maar, dat het woordje 'eind' dan ook niet helemaal klopt. We mogen er samen nog mee aan de slag.

Dat kan op kerkenraadsniveau, maar ook in allerlei ander verband. En dan denk ik opnieuw aan catechese en cursussen rond het huwelijk. De eerder in deze artikelen besproken bundel 'Huwten en houden' kan ons daarbij uitstekend van dienst zijn. Ik heb die bundel aangekondigd als GSEV-uitgave. Volledigheidshalve zij nog opgemerkt dat het hier gaat om het eindproduct van een samenwerking tussen GSEV, GVI en SGJ (Stichting Ge-ref. Jeugd welzijn).

VAN OUD NAAR NIEUW

HET LEVEN VLOT

R. ter Beek

M

meditatief

Denkt niet aan hetgeen vroeger gebeurde en let niet op wat oudtijds is geschied; zie, Ik maak iets nieuws, nu zal het uitspruiten; zult gij er geen acht op slaan?

Jesaja 43 : 18, 19a

Israël **zit** nu bijna zeventig jaar gevangen in Babel. Dat stompt af. Het maakt je doof en blind. **Hun** gedachten malen maar rond. Uittocht uit Egypte – het begon zo mooi. **Verovering** van Kanaän – wat een tijd! David en Salomo – een hoogtepunt. De grote daden van Jahwe – een lange rij tot Hizkia, Josia. **En dan:** Jeruzalem plat, Juda het land uit; vast in Babel. Hoe bestaat het... **Elk** rondje draait je dieper in de modder van tweestromenland. **Hoe** bereik je moedeloze mensen? Hoe **trek** je hun gedachten vlot? God wil **zijn volk** laten zien dat **Hij** bezig is met iets nieuws. Ais je op-let, zie je dat **het al begonnen** is. Hij staat op het punt Israël vrij te laten. Iemand heeft toegezegd de borgtocht te **betalen**. God heeft dat aanvaard. Als de **deur** van **Israëls** gevangenis **openzwaait**, is God zeker van de aflossing van de schuld. Het kringetje van uittocht naar ballingschap – stap eruit. Om hoop te putten hoef je niet helemaal naar het verre verleden. Jullie zonde heeft het oude verbond bedorven. Maar Ik loop niet vast. Als je alles van uittocht naar ballingschap wegdenkt, dan is mijn liefde voor jullie er nog. Mijn hartstocht achter de uittocht sterft nooit. Ik blader al door naar een nieuw hoofdstuk. Kijk maar naar buiten. Als de knoppen zwellen, gaan de bomen uitlopen. God zegt: de knoppen staan al door de bast. Je hoort

de sleutels al tinkelen. Ik heb cipier Babel zijn ontslag aangezegd. Mijn knecht **Kores** heeft **de** sleutel. Hij moet de deur voor jullie opendoen. **Kijk** maar. **Luister** maar. Babel barst. **Kores kraakt** Babel. Ik heb Israël zijn straf kwijtgescholden. Dat is nieuw. **Maar** het **klopt**. Zie de feiten. 538 voor **Christus**, het eerste **jaar van Kores: Israël** op borgtocht vrij. God zelf **schiet** voor. **De bevrijding** uit Babel was een voorschot op de dood van de Here **Jezus**. **Vrijspraak** buiten de wet om. De verschijning van zijn mensenliefde laat de **kin** gloeien. Het leven **ontwaakt** weer in Jeruzalem.

Deze bevrijding is van een ander kaliber dan de uittocht. God spreekt de al veroordeelde **zondaar** vrij. De uittocht **verzandde** in de ballingschap. Maar de rij feiten die inzette **in 538 groeit aan**. Het hart van Golgotha klopt **volop**. Gods ge-

nade is dagelijks nieuw.

De tekenen van de tijden – let op de Messias die in Juda en **Galilea** rondtrok, en onderweg goed deed. Let op de Geest die de wereld rondtrekt met het evangelie van **& Zoon** van God. Let op **de zondaar** die **sterft** in Jezus' armen. Let op het **kind van** de vuilnisbelt dat vertrouwt op God. Gevangenen worden thuisgebracht op stromen van levend water. Jakhalzen zingen in de woestijn.

Het lot van **&ze** wereld is in **Jezus'** handen gelegd, zie je. Hij heeft beloofd iedereen die de Vader Hem heeft **toevertrouwd** het leven te **geven**, weet je. Zie je de **deuren** opengaan en de muren **vallen**? **Hij** heeft de sleutel. Hij maakt grenzen open, volken **vrij**. **Hij** opent ogen, en oren, en harten, maakt **monden** los. We zien de **gevangenisdeur** openstaan. **Buiten wacht** God.

Wegens vakantie zal De Reformatie van 4 januari niet verschijnen.

Nummer 14 zal D.V. verschijnen op 11 januari 1997.

*Redactie, medewerkers
en uitgever van De Reformatie
wensen alle lezers
een gezegend 1997*

Wandelen met God

Wanneer ben je iemand?

Met die vraag is menig een bezig.

Soms niet eens bewust.

Toch is heel de samenleving ervan doordrongen.

Identiteit

De mens is de kroon van Gods schepping. Ons leven is een groot wonder. Ten onrechte wordt biologie door leerlingen verfoeid. Jezus wees al naar de bloemen en de vogels om ons heen: bekijk die eens goed.

Ik zou vandaag willen zeggen: en kijk eens naar jezelf. Je lichaam bestaat uit miljarden lichaamscellen. Met het blote oog zijn ze niet te zien. Je hebt er een microscoop voor nodig. Toch bevat elke cel chromosomen, met daarop tienduizenden genen. In die genen heeft God gelegd wie je bent. Ze bevatten alle informatie over je identiteit. Zou je die gegevens willen uitschrijven, dan heb je een boek van honderden bladzijden.

Let wel: dat alles is te vinden in die ene minuscule lichaamscel. En daarvan heb je er miljarden. Zo diep en zo veelvuldig heeft de Schepper je eigen identiteit in jezelf gelegd. Dus je hoeft niet om je heen te kijken met de vraag: 'Wie ben ik?'

Ontdekking

Er zijn mensen die op slag hun leven hebben veranderd men ze hierbij werden bepaald. Eerst waren ze altijd opgegaan in de massa, en in

de mening van de massa. Belangrijk was de vraag: 'Wat vinden ze van mij?' Om daardoor iemand te zijn, door andermans oordeel, waardering of positieve kijk.

Er zijn mensen die nooit aan een eigen mening zijn toegekomen, zo walen men in de greep van een verwachtingspatroon. Alles lag voor iedereen al vast.

Geen eigen mening betekent ook: geen eigen keuzes, niet ontdekken wat bij jouw identiteit past. Zij ontdekten, gelukkig, dat dit de bedoeling niet kan zijn. Door de Schepper is de mens niet geformeerd als een massaproduct, zodat ze allemaal hetzelfde zouden zijn. Wij zijn juist eindeloos gevarieerd! Zodoende kun je een ander niet beoordelen vanuit jezelf. En een ander kan jou niet beoordelen vanuit zijn eigen aanleg, mogelijkheden en gewoonten. Natuurlijk zijn er onderling wel correcties en aanvullingen mogelijk, maar dat is altijd men dat de Schepper zelf de maatstaf is.

Afhankelijk van God

Ieder mens is alleen van God afhankelijk in het ontvangen van zijn identiteit. En eigenlijk zou het zo ook moeten zijn bij het ontplooiën ervan. Zelfs vaders en moeders ontvangen de roeping hun kinderen groot te brengen, niet naar hun ei-

gen model, maar naar het beeld van God.

Daarmee bedoel ik beslist geen individualisme, want je bent aan elkaar gegeven om veel voor elkaar te betekenen. Maar echte liefde zal erop uit zijn de ander tot ontplooiing te laten komen, zoals bij iedereen persoonlijkheid past.

De mens is geen kameleon.

Zo'n diertje heeft geen eigen kleur, maar neemt voortdurend de tinten aan van zijn omgeving. Allemaal impulsen van buitenaf, waar geen eigen keus aan te pas komt. De mens daarentegen heeft een eigen identiteit diep in zich, in een miljardenveelvoud vastgelegd. Het is echt zonde die te beschadigen, te vervormen of te verwaarlozen.

Christen

Wat voor de mens in het algemeen geldt, is voor de christen in het bijzonder van grote waarde.

Wie doet een mens christen zijn, in hart en nieren, en tot in al die miljarden lichaamscellen toe? Jezus Christus, en niemand anders. Hij werd mens, net zoals wij, en kocht ons met het offer van zijn leven.

Wie ben je nu, in geloof? Iemand die het leven en de gezindheid, de levensmotivatie, van Christus ontvangt. Elk op eigen manier, in een veelkleurige verscheidenheid.

Daar is haast niet te geloven. Want niemand verdient dit. In het eigen hart klinkt dan ook voortdurend zelfkritiek. En als dat even zwijgt, komt de kritiek wel van anderen.

Om bang van te worden? Nee, want niets zal ja (tegen je wil) scheiden van Gods liefde in Christus. Zoals Hij je doet leven, dat pakt niemand je af. Daar komt ook niemand tussen (Rom. 8 : 35). Wie

ook tegen ons is, onze Heer is vóór ons. Zijn leven mogen wij delen, door één Geest. Hij geeft ons het leven, de levensruimte, de levensinhoud, de levensontplooiing en zo het begin van de eeuwige levensvreugde.

Wie zal daar iets aan toevoegen of vanaf doen?

Waarom zou je dan bang zijn, dat je niet iemand bent? Wie bepaalt dat eigenlijk?

En waarom zou je je dan nog steeds als een kameleon gedragen?

Geloven, niet meelopen

Kan een christen een kameleon zijn?

Stel je voor: in een gelovig gezelschap praat je gelovig, maar in ongelovig milieu laat je de naam van Jezus zorgvuldig weg. Je bent bang uit de toon te vallen. Oftewel: de omgeving bepaalt je kleur op dat moment.

Nu ligt de vraag voor de hand, waarom je je christen-zijn camoufleert.

Maar dieper nog gaat de vraag, waarom je in kerkelijk milieu dan eigenlijk *wel* de naam van Jezus op de lippen neemt. Gaat dat dan wel terug op een eigen keus, een overtuiging die wortelt in het hart? Of ben je *daar* al begonnen een gelovig tintje aan te nemen dat niet dieper gaat dan de buitenkant? Keer op keer blijkt, hoe hier de schoen kan wringen. De kerk is een gemeenschap, en dus gevoelig voor massa-gedrag. Al willen we dat natuurlijk niet, het is een reëel gevaar. Sommigen die in de kerk nooit een wanklank hebben laten horen, lopen in ander gezelschap zomaar mee naar oorden van bedenkelijk allooi. Hoe kunnen ze dat zo gemakkelijk doen? Omdat ze in de kerk altijd braaf meegelopen hebben. Achteraf blijkt *het meelopen* hun houding te zijn, niet *het geloven*.

Je zult het maar ontdekken, bij anderen, of bij jezelf. Wat wordt strijden tegen zonde dan moeilijk, omdat je nooit geleerd hebt echt keu-

zes te maken.

Dan is het hoog tijd om concreet een standpunt in te nemen. Gelukkig kom je bij Christus nooit te laat.

Kies wie je zijn wilt

Kameleonsgedrag is er in soorten en maten.

Op een feestje wordt er flink gedronken. Eigenlijk ben je een mietje als je niet meedoet. En dus doe je mee, terwijl je eigenlijk niet wilt. Bij de koffie wordt er stevig geroddel. Je wilt niet schijnheilig overkomen. En dus houd je je mond. Iemand kraakt de preek helemaal af, die je zelf toch eigenlijk wel bemoeiigend vond. Je houdt je groot en lacht mee.

Op het werk laat iemand uit zijn mond vallen dat hij goed leeft en dat hij daar geen god voor nodig heeft. Je knikt waarderend en laat het daarbij.

De patiënt op bed zegt dat hij rustig kan sterven, want hij heeft nooit kwaad gedaan. Je knikt hem vriendelijk toe, want je staat er als verpleegkundige, niet als evangelist. De loodgieter vraagt of je bij betaling ook een nota wilt hebben. Nee, dat hoeft niet. Je kiest voor het geld, en laat een prachtige kans liggen om iets mooiers te laten zien. Enzovoort.

Het lijkt wel, of een mens zich kan schikken naar alle kleuren van de regenboog. Maar wie *ben* je dan eigenlijk? Laat je dat door je omgeving bepalen? Je zou wel dwaas zijn. Het is de kortste weg naar je ongeluk, naar stelselmatige onzekerheid en onvrede.

Kies dan wie je zijn wilt. Een christen, die leeft uit Christus? Dat mag, maar dat is meer dan een houding. Het is een *leven* dat je niet telkens even kunt afleggen.

Blijf als christen jezelf

Uiteraard zijn alle situaties niet even gemakkelijk. Het kiezen van de woorden verloopt ook niet altijd even gelukkig. Soms word je door de omstandigheden overvallen en

heb je te weinig tijd om na te denken.

Toch is er altijd Eén die weet wat je bedoelt, en die je niet laat vallen als je eenvoudig kiest voor een gelovige opstelling. Bovendien heeft Hij aan een half woord van ons genoeg om er iets moois mee te doen. Daarom is het niet zo erg belangrijk, wat mensen van je vinden. Of als de groep je laat vallen. Of als mensen je beoordelen op de buitenkant af. Veel belangrijker is het, hoe Jezus over je denkt. Leef je met Hem en is dat je manier van praten en kiezen? Blijf dan onder alle omstandigheden gewoon jezelf en ga rustig je gang. Doe je winst met verstandige gesprekken, maar trek je niets aan van goedkope oordelen.

Vrees God en wees altijd bereid om kleur te bekennen.

N

uitgekomen

De weg der genade, een aantal preken van George Whitefield, een beroemd prediker en evangelist uit de 18e eeuw. Ze worden voorafgegaan door een levensschets van Whitefield door J.C. Ryle. De Groot Goudriaan, f 34,90 (156 blz.).

Tussen wederkeer en wederkomst, 750-150-50 jaar Christelijke Kerk te De Lier. Het boekje is samengesteld door D. Klapwijk n.a.v. het 50-jarige bestaan van de vrijgemaakte Geref. Kerk en de herdenking van het feit dat 750 jaar geleden de eerste christelijke gemeente te De Lier werd gesticht. Uitgave van de Geref. Kerk (vrijgem.) te De Lier, f 15,- (142 blz.).

Zo de ouden zongen... over de leer en zijn leerling in de theologiebeoefening (tussen 1945 en 2000). O.l.v. Jurjen Beumer (red.), wordt door verschillende auteurs een aantal theologen van de laatste halve eeuw, zoals o.a. H. Berkhof, H.M. Kuitert en E. Schillebeeckx, beschreven. Ten Have, f 39,90 (237 blz.).

Naar een wetenschappelijk studie, een voorbereiding voor aankomende studenten door dr. R. Seldenrijk (docent ethiek en voorzitter van het bestuur van de Evangelische Hogeschool te Amersfoort). Boekencentrum, f 28,50 (172 blz.).

Over geloofsverantwoording, apologetiek in de praktijk, een uitgave van de Willem de Zwijgerstichting, geschreven door dr. W.H. Velema (em.-hoogleraar aan de Theol. Universiteit te Apeldoorn).

Verstek

C

column

Of ik de zojuist aangeschafte balken ter plekke kan laten verzagen. (Ik kan niet zagen, hoe ik mij ook inspan met hoekijzers en verstekbakjes, wat ik zaag wordt scheef. Het is een genetisch komplot.)

'Loop maar even naar achteren,' zegt de verkoper, vaag gebarend in de richting van een deur waarachter vreselijke geluiden klinken.

Met mijn beukehout duw ik tegen de deur en een lawine van lawaai stort zich door de opening. Tussen indrukwekkend machines door ontwaar ik achterin de loods een rug. Het is een brede rug, die mij meteen het gevoel geeft dat mijn balken hier bekwaam verzaagd zullen worden.

Na me een weg door het machinepark te hebben gezocht, maak ik diverse contactleggende geluiden, maar de rug hooit mij niet. Tenslotte prik ik er voorzichtig in. Dat helpt meteen!

De rug keert zich om en bukt onder een wirwar van kabels en stangen door. Er zit een hoofd op met oordoppen. Ik ken dat hoofd en het hoofd kent mij.

'Dag Peter!' schreeuw ik.

Maar hij, wijzer dan ik, probeert niet eens te spreken. In plaats daarvan saluëert hij quasi en zet een schakelaar om. Het gegier sterft een welverdiende dood. Pas als het laatste gereutel is weggestorven, zegt hij: 'Dag dominee, lang geleden.'

'Ja' Dus jij bent zager geworden.'

'Zoiets ja.'

'Een bijzonder nuttig vak. Als je eens wist hoezeer ik het waardeer!'

We praten. Het gaat hem goed. Thuis, met zijn ouders, zussen en broers, gaat ook alles goed. Allemaal op hun pootjes terecht gekomen. Met een grijns vertelt hij me dat hij op tal staat voor diaken, maar dat hij mij niet als referentie heeft opgegeven.

Tenslotte geef ik hem het papiertje met de gewenste maten. Hij klaart het klusje nog vóór de zaagmachine geheel op toeren is gekomen. Met de handen aan de mond roep ik 'bedankt' en loop weg. Maar als ik een paar stappen heb gezet, wordt er in mijn rug geprikt.

Vragend kijk ik hem aan. 'Ook bedankt!' roept hij.

En als het vraagteken op mijn gezicht blijft, voegt hij er aan toe: 'Voor de patat, bedankt voor de patat!'

En nu begrijp ik hem wel. Ik steek m'n duim op en loop naar buiten.

Achter een groene Scania aan, draai ik de parkeerplaats af, maar ik ben ergens anders. Ik sta onder aan de dijk. Het basalt glimt koud. Grauw schuim kruipt tussen de spleten omhoog. De noordenwind is straf, maar op het bruine water zijn nauwelijks golven te zien. Misschien is het zelfs voor golven te guur om de kop op te steken.

Hij staat naast me. Wij zwijgen, handen in de zakken en staren ieder naar zijn eigen einder. Ik heb Rem meegenomen, omdat er bij hem thuis niet valt te praten, mijn studeerkamer voor vijftienjarige al gauw naar 'tandarts' ruikt, en hij toch moet merken dat we weten dat hij thuis een rottijd heeft.

'Zullen we een eindje rijden?' vroeg ik hem in een opwelling. 'Ja,' zei hij en hier staan we dan en ik weet niet goed wat ik moet zeggen. Dit is geen pastoraat, dit is kletsen in de regen. Hier krijgt niemand het warm van.

Als op een afgesproken teken wandelen we terug naar de auto. We rijden weer. Zwiepende wilgen, natte Wé, lage hemel: winterlandschap. Uit de regen doemt een uithangbord op.

'Patat?' m'a g ik. Hij knikt van ja.

Beslagen brilleglazen, borrelend frituurvet, het geluid van zout dat in een aluminium bus wordt geschud. Wij prikken ons vorkje en praten wat... over FC Groningen. Johannes drie vers zestien wordt hier patat met mayonaise.

Als ik hem voor de deur afzet, heb ik het akelig gevoel verstek te hebben laten gaan.

Snel optrekkend passeer ik de Scania. 'Bedankt voor de patat!' Ik heb zin om hard te rijden en lekker door de bochten te scheuren. Ik heb zin om te fluiten. 'Bedankt voor de patat...'

God kan goed zagen!

GEEN ROUWDIENSTEN, WEL HOOP VOOR DE LEVENDEN 2

D. Griffioen

Achtergronden

Vorige week hebben we gezien welke verschillen *er zijn in de volkerenwereld op het gebied van de begrafenisgebruiken*. Er zijn constanten en er zijn variabelen. Dat blijkt óók in de Bijbel al zo te zijn. De begrafenisgebruiken in het christelijke westen zijn sterk veranderd. In dit artikel wil ik de achtergronden van het 71e artikel van de KO na-gaan. Tevens wordt de begrafenisamenkomst, zoals die in onze kerken gehouden wordt, onder de loep genomen.

5. Artikel 71 KO

Artikel 71 van de huidige gereformeerde Kerkorde luidt: **Rouwdiensten zullen niet worden belegd.** in de oude redactie, sinds 1905 (art. 65), stond de bepaling: *'Lijkpredikatiën of lijkdiensten zullen niet worden ingesteld'*. Het blijkt dat de synode van 1905 omwille van de duidelijkheid en om in stijl en woordkeus zo veel mogelijk aan te sluiten bij de oude kerkelijke taal, de woorden 'of lijkdiensten' als verklaring heeft toegevoegd aan de term **lijkpredikatie**. De 'Lijkpredikatiën of lijkdiensten' zijn opgevat als Woordverkondiging in een aparte kerkdienst ter gelegenheid van **een begrafenis van een lid van de gemeente**.

Er heeft in 1978 in **onze** geldende Kerkorde weliswaar een talige modernisatie plaatsgevonden, maar het artikel is sinds 1618 inhoudelijk niet gewijzigd. De zaak van de 'rouwdiensten' is trouwens al op de synode van Dordrecht 1574 aan

de orde gesteld.

Het is om méér dan één reden belangrijk het huidige **KO-artikel** met z'n negatieve formulering te veranderen in een positieve. Zo is op legale wijze ruimte te krijgen om het **verkondigingskarakter** van de christelijke samenkomst bij een begrafenis te versterken. Om de **inhoudelijke aspecten** van die samenkomst te kunnen **verrijken**, is het nodig deze huidige kerkordelijke bepaling te veranderen.

6. De achtergrond van het huidige artikel

Tegen de achtergrond van de oude **Roomse** gedachte dat de **kerk als moeder** op **sacramentele wijze** de christen tijdens zijn aardse **pilgrimstocht moet begeleiden tot het einde van zijn tocht**, om hem 'in de handen van de **Vader**' toe te **vertrouwen**, worden de speciale 'uitvaartliturgieën' gehouden.

In de Rooms-Katholieke Kerk heeft de begrafenis nog steeds een kerkelijk en gewijd karakter. In elk geval

wordt er een dienst gehouden waar bij het lichaam van de overledene aanwezig is. Er wordt een gebed voor de dode opgezonden en een lied ten afscheid gezongen. De liturgieën kunnen aangepast worden aan het belang van de familie, de plaatselijke gewoonten, de cultuur of de volksvroomheid, maar essentieel is nog steeds het gebed voor de dode. En daarin zit het element dat onze voorouders het 'bijgeloof' noemden: men dacht nog iets voor de overledene te kunnen doen, om zijn lot te beïnvloeden. Op één of andere wijze werd en wordt ook het lichaam van de overledene gezegend, opdat het eerst na een wijding aan de (gewijde) aarde kan worden toevertrouwd (de dodenliturgie wordt geweigerd aan hen die niet in de communio zijn gestorven, de ge-excommuniceerden). Alles ademt de sfeer dat de kerk de beschikking heeft over de genade. De liturgie van de uitvaart versterkt de indruk dat er op positieve wijze nog iets voor de dode gedaan kan worden. ('Van de dode niets dan goeds!' – de mortuis nil nisi bene).

In de tijd van de Reformatie is 'het gebed voor de dode' (voorbede) controversieel geworden. Calvijn wees de voorbiede voor de dode onvoorwaardelijk af. Luther meende dat men op het post-mortem lot geen invloed kon uitoefenen, maar wilde de voorbiede zien als een bidden voor **allen**. Zij die leven uit de kracht van Christus' opstanding zullen geen behoefte hebben aan een voorbiede voor de dode. Aan het lot van de gestorvene is niets te veranderen door de levenden! Het is wel **begrijpelijk** dat de Gereformeerde kerken ook op dit terrein

de inzet van de Reformatie wilden doortrekken.

Aan het eind van de zestiende eeuw komen er naast het gebruikelijke woord *lijcpredicatie*, ook de synoniemen *vermaeninge* en *sermoen* voor. Tj. van Dijk² stelt dat hiermee steeds dezelfde zaak werd aangeduid: een lijkpredikatie is een vermaning of een preek. Bij een begrafenis werd er werkelijk een preek gehouden. Van Dijk meent dat er in de kerkelijke bepalingen van die tijd geen sprake is van een 'extreme reactie tegen het rooms-katholieke begrafenisritueel' (p. 4). De kerken hebben toen vóór alles de oorzaken van bijgeloof willen wegnemen. Wat men in de zestiende eeuw precies bedoelde met dat 'bijgeloof', is niet exact te bepalen. Het belangrijkste is dat de gelovigen nooit moeten denken dat zij nog iets kunnen doen voor de overledene.

Om dergelijk bijgeloof (of: ongelooft) te vermijden verzocht de classis Voorne aan het eind van de zestiende eeuw de synode van Dordrecht de zogenaamde lijkpredikaties af te schaffen. Bovendien wilde men méér eenheid in de kerkelijke gebruiken rond de begrafenissen hebben. Omdat in de praktijk de 'lijkpredikaties' nog niet overal waren afgeschaft, voegde de synode van Dordrecht 1578 aan het verbod nog iets toe: de '*lijcpredicatie*' moest in elk geval in de vorm van een onvoorbereide vermaning gehouden worden. Wel een 'preek' dus bij een begrafenis, maar alleen een preek 'voor de vuist weg'. Als het maar niet een voorbereide predikatie was, met gebed en dankzegging. Men was er beducht voor dat men '*der affghestoruener loff niet en vercondighe*'. Angst dus om door een lofrede op de overledene hem op de voorgrond te stellen.³ De indruk moest zelfs weggenomen worden dat er op officiële kerkelijke wijze een dienst werd belegd. Het preken 'over een dode' leidde te gemakkelijk tot bijgelovige gedachten. Het volk mocht bovendien

in de voorbede geen enkele 'hulp en bijstand' voor de dode zien. Op de synode van Middelburg 1581 werd de 'Dankzegging bij de begrafenis der doden', die achter de catechismus stond afgedrukt, geschrapt. Tevens moest het zingen 'over' een dode afgewezen worden. Men beschouwde deze zaak als een kwestie die te maken had met de leer, de sacramenten en de ceremonieën (Tj. van Dijk, p. 21).

Op verzoek van de kerken is aan het eind van de zestiende eeuw (Dordrecht 1578) een nadrukkelijk verbod gegeven tot het houden van lijkpredikaties, maar daarbij werd bepaald dat bij het afschaffen ervan geen ergernis mocht worden gewekt. Vandaar het geleidelijke proces van afschaffen van de *lijcpredicatie*. De lijkpredikatie was kennelijk een gevoelig punt in het leven van de gemeenten. Waar de lijkpredikaties gehandhaafd bleven, werden ze verbonden aan nadrukkelijke voorwaarden. Ze stonden nooit op zichzelf, maar bleken altijd in een kerkdienst omlijst te zijn geweest met gebeden en zang. Eén van de voorwaarden om de lijkpredikaties te mogen handhaven, is geweest dat er voldoende predikanten moesten zijn (Tj. van Dijk, p. 14). Het bleek dan óók de gewoonte te zijn dat predikanten voor de lijkpredikaties betaald werden (hetgeen de reden zal zijn dat het lijkpreken in Drente pas in de negentiende eeuw definitief is afgeschaft!).

Het is duidelijk waar de Reformatie mee gebroken heeft. Men wilde bij het opstellen van het betreffende KO artikel zelfs de sfeer van het bijgeloof vermijden. En men kwam dan haast vanzelf op een kerkelijke regelgeving die zeer sobere begrafenisdiensten voorstond. Geen rituelen, maar slechts een enkel gesproken woord en een lied.

Samenvattend kan gesteld worden dat men aan de lijkpredikatie het officiële kerkelijke karakter wilde ontnemen. Het liefst schafte men

ze geheel af, maar om bepaalde gevoeligheden te ontzien, bleven ze nog lange tijd gehandhaafd. Artikel 71 van de KO moest zorgen voor een sobere begrafenis en tegelijk iedere aanleiding tot 'bijgeloof' voorkomen.

7. Welke kwade invloeden moesten geweerd worden?

Naast de vrees om de loftrumpet op de dode te steken, zijn er nog andere redenen te noemen waarom men 'bijgeloof' vreesde.

Dat er aanleiding is bang te zijn voor bijgeloof, blijkt wel uit de gewoonte om de klokken te luiden. Vanouds wilde men daarin bekendmaken dat er iemand overleden was, een man of een vrouw. Tijdens de begrafenis luidden de klokken ook. Tegelijk betekende het klokkenluiden een oproep: men riep de mensen op om voor de overledene te bidden. In hoeverre de klokken geluid werden om de boze geesten te verdrijven, is moeilijk vast te stellen. De levenden werden ter begrafenis geroepen en zó herinnerd aan de vergankelijkheid van het leven. Bij de protestanten is het luiden van de klokken in sommige regio's nagenoeg verdwenen.

In Friesland kent men nog de gewoonte (op de rand van het bijgeloof?) om de lijkstrijd driemaal om de kerk te dragen. Het wordt plaatselijk uitgelegd als een bewijs van eer aan de overledene. Het is niet duidelijk in hoeverre hier een oude heidense gewoonte (geestenverdrijving?) nog een rol speelt.

Het zal duidelijk zijn dat het 'praten tegen de kist' door de voorganger van de (rouw)dienst terecht geweerd is. Dat is ook in de toekomst niet toelaatbaar, omdat het strijdig is met het karakter van het Evangelie. Voor de overledene is niets meer te doen, maar de levenden kunnen ook niets meer goedmaken ten opzichte van de gestorvene!

En daarmee werd helaas óók het ambtelijke karakter aan de verkon-

diging van het Woord van God tijdens een begrafenis **verboden**. De reden **was** dat men het bijgeloof wilde voorkomen dat de kerk nog iets **voor** de **overledene** kon doen. En dat is terecht. Maar met het bijgeloof viel ook het middel tot **geloof** overboord.

8. De redactie van het huidige KO-artikel

Het is opvallend dat de redactie van **deze** kerkorde-bepaling over de **lijkpredikatie**, die sinds de synode van Middelburg-1581 niet meer gewijzigd is, zo negatief geformuleerd is. Het **karakter** ervan is **louter** afwijzend: **geén** **lijkpreken**! In de commentaren op de KO wordt er op **gewezen** dat de gewoonte om **bij** een begrafenis de aanwezigen (familie, vrienden en **gemeenteleden**) vertroostend en **vermanend** toe te **spreken**, niet met deze bepaling in strijd is. Dat zal waar zijn! **Maar** er is geen kerkelijke richtlijn gegeven hoe in de **kerken** dan gehandeld moet worden! En **wát** de taak van de **kerk** is bij de christelijke begrafenis.

Dat brengt **ons** op het spoor van de kwalijke praktijken die geweerd moesten **worden**. Het **ging** in **eik** **geval** om **méér** dan het verbieden van een lofrede op een dode. Trouwens, **hoe** moet je bij de huidige redactie van het KO-artikel tegenover gemeenteleden verduidelijken dat er tijdens de samenkomst of 'dienst bij een begrafenis' niets **voor** de overledene gedaan kan en mag worden? Op geen enkele wijze is in de huidige formulering van het KO-artikel aangegeven wat het karakter van **een** rouwdienst is. Wat moet **trouwens** het karakter van een begrafenis-samenkomst zijn? En **wat** is de taak van de **kerkenraad** en de gemeente bij een begrafenis?

9. De huidige toestand

In de Acta van de synode van Kampen – 1975 (p. 290) staat dat de Commissie **voor** de **Herziening** van de KO als **toelichting** op de **voorge-**

stelde redactiewijziging van het artikel over de **lijkpredikatie** het volgende aan de kerken ter overweging meegeeft:

'Gezien de toenemende praktijk van het houden van rouwdiensten, al worden deze doorgaans niet door een kerkeraad belegd, is het artikel in gewijzigde vorm gehandhaafd'.

Er blijken in toenemende mate **rouwdiensten** te worden belegd, stelt men, maar nergens vernemen **we** om wat **voor** soort diensten het gaat. Bedoelt men klaagdiensten, kerk- of erediensten? Of hier gedacht wordt aan rouwdiensten zoals ze binnen andere kerkgenootschappen voorkomen, is niet duidelijk. **Hoe** die begrafenis- (of rouw-) diensten die **dan** binnen onze kerken gehouden **worden** er uit zien, is eveneens onduidelijk. Dat ze 'niet door een kerkeraad worden belegd', geeft **aan** dat er **geen** officiële kerkdiensten mee bedoeld **zijn**. Kennelijk wilde **men** ter synode voorkomen dat de **niet-officiële** samenkomsten uit **zouden** groeien tot **officiële** rouwdiensten.

Men stelt vast dat er in **toenemende** mate in **kerken** wel 'rouwdiensten' worden gehouden, compleet met speciale Liturgieën. Als die tendens toen **werkelijk** aanwezig was in onze kerken, waarom **is** dan niet gekozen **voor** een positieve benadering?

De synode van Groningen-Zuid-1978 heeft bij de vaststelling van het huidige artikel 71 KO over de **rouwdiensten** zichzelf de **kans** ontnomen om duidelijkheid te verschaffen in de **zaak** én de formulering. Helaas is de stand van **zaken** zoals die drie jaar eerder gesignaleerd is op dat moment **ook** niet duidelijk in **kaart** gebracht. **Verkeerde** ontwikkelingen kunnen zo niet adequaat bestreden of gereguleerd worden. Want is **een** samenkomst bij een begrafenis nu een dienst van het Woord of een rouwdienst? De **suggestie** wordt gewekt dat wat nu een **rouwdienst** wordt genoemd, identiek is met **wat** **vroe-**

ger **lijkpredikatie** werd genoemd. En dat dezelfde **zaak** **dáárom** nog steeds moet worden afgewezen. Het houden van speciale diensten (van het Woord) bij begrafenissen is kennelijk nog steeds verwerplijk en **moet** verboden worden! Helaas wordt hiertoe aan de **kerken** raden de mogelijkheid ontnomen om op positieve wijze leiding te **kunnen** geven aan de **samenkomsten** die ter gelegenheid van begrafenissen worden gehouden.

De synode wilde kennelijk benadrukken dat de **samenkomsten**, eventueel de rouwdiensten, **beslist** geen echte erediensten **zijn** en **ook** **niet** zo genoemd mogen worden. Het bestaan en de **instelling** ervan is en blijft bij de KO verboden. Is met het badwater van de rouwdienst nu **ook** niet het kind van & evangelie-verkondiging namens de kerkenraad weggegooid?

¹ De begrafenisritus is in de loop van de tijden sterk veranderd. Sinds lange tijd geldt de *ordo exsequiarum* (uitvaartliturgie) van het *rituale romanum* (Romeinse liturgie). De ritus kent drie vieringstypen van uitvaarten, overeenkomend met de plaatsen waar ze gehouden worden: in het huis van de overledene, in de kerk en op het kerkhof. Vanuit het sterfhuis wordt het lichaam van de dode naar het godshuis, het aardse beeld van de hemel, gedragen. Er wordt een liturgie van de uitvaart voor deze 'overgang' gebruikt. De preek 'mag geen lijkrede zijn'. In de inleidende antifoon wordt Ps. 130: 3 gezongen (profundis – uit de diepte) om het vrouwen in de absolute genade van God te erkennen. De gedachte nog iets te kunnen betekenen voor de overledene komt tot uiting in de voorbede: 'Wij bidden U met hartelijke smeekbeden voor de ziel van uw dienaar, die U heden uit dit tijdelijke hebt weggenomen. Laat haar niet over aan de handen van de vijand en vergeet haar niet in eeuwigheid. Beveel de heilige engelen haar op te nemen en ze naar het paradijselijk tehuis te begeleiden, opdat ze, die aan U geloofd en op U gehoopt heeft, de straffen van de bel niet hoeft te ondergaan, maar tot de vreugde van de eeuwige heerlijkheid mag komen. Door Christus, onze Heer.' Walter Dürig, 'Liturgie van de uitvaart', in: *Sacramentum mundi, Theologisch Lexicon voor de Praktijk*, Bussum: Paul Brand, 1961, deel XII, p. 109-115. Vgl 66k: *Katechismus van de Katholieke Kerk*, Brussel/Utrecht, 1995, 1680-1680, p. 368-370.

² Tj. van Dijk, *Artikel 71 K.O., Rouwdiensten zullen niet worden gehouden*, bijvoegsel Kerkrecht, TH-Kampen, z.j. p. 5. Met hartelijke dank aan Tj. van Dijk te M d - delstum die zijn scriptie welwillend ter inzage gaf.

³ F.L. Rutgers, *Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw*, 1980, p. 249.

DE KERK BIJ EEN BEGRAFENIS

M. te Velde

In de rubriek *Achtergronden* vindt u in deze weken drie artikelen van ds. D. Griffioen over de wijze waarop de kerk present is bij een begrafenis. Door middel van twee documenten willen we op dit onderwerp enig 'zij-licht' laten vallen,

Deze week het eerste document: hoofdstuk 32 uit de *Christlicke Ordinancien* van Marten Micron, gedrukt in Emden in het jaar 1554. Micron was predikant bij de Nederlandse vluchtelingen-gemeente in Londen. Dat was een gemeente van meer dan 500 vluchtelingen uit Noord- en Zuid-Nederland die onder Karel de Vijfde het vaderland om hun protestantse geloof hadden moeten verlaten. De Engelse koning Edward VI had als superintendent over de Londense vluchtelingengemeenten (er bestond naast de Nederlandstalige ook een Franse en een Italiaanse) de bekende Johannes à Lasco, een Poolse baron en theoloog, aangesteld. Samen met de predikanten Micron en Wouter Delenus en de ouderling Jan Utenhove ontwikkelde à Lasco een eigen kerkorde, confessie en liturgie voor de gemeenten. De inrichting van het Londense kerkelijk leven werd in menig opzicht voorbeel-

dig voor de latere gereformeerde kerken in Nederland.

Een brede beschrijving ervan gaf J. à Lasco in het Latijn in zijn *Forma ac Ratio*, gepubliceerd in 1555. Micron zorgde een jaar eerder al voor een Nederlandse verkorte editie van de gedeelten over kerkorde en liturgie. Daaruit geef ik hier hoofdstuk 32 door: 'Van de begravinge', waar een christelijke begrafenis als onderdeel van het kerkelijk leven wordt beschreven. De gemeente in Londen had sinds 1550 de voormalige kloosterkerk van de Austin Friars in gebruik. Algemeen werden de gestorvenen destijd nog in het kerkgebouw zelf begraven!¹

Op enkele punten zal ik bij deze 16e eeuwse tekst een verklarende voetnoot plaatsen.

¹ Vindplaats van het document: M. Micron, *De Christlicke Ordinancien der Nederlantscher ghemeinten te Londen (1554)*. W.F. Dankbaar ed. ('s-Gravenhage 1956) 151-152. In de marge staan verwijzingen naar de volgende Schriftplaatsen: Rom. 5; 1 Kor. 15; Joh. 5,6 en 11; Joh. 3,5 en 6; 1 Tess. 5; 2 Petr. 3; Luk. 12; Matt. 24; Marc. 13.

Van de Begrauinghe

De begrauninghe¹ gheschiet met ons **in alle** simpelheit sonder **eenige** pomperie² of heidensch oft **papistich** wesen. Ende al watter omtrent den lycke gehandelt werdt, dat dient totter leeringhe ende **vertroostinghe** der leuenden, ende **niet** der dooden. Want wy van **Christo Jesu**, **in** sijn Ghemeinte, dienaren niet der dooden, mer der leuenden ghestelt syn.

Als dan het lycke in de kercke, int midden der broederen die t'samen vergadert sijn, ghebrocht is, so doet de **Dienaer een corte vermaninge** tot de Ghemeinte, waer in hy ghemeynlick³ is handelende, **Hoe** de doot inghecomen **is doer**⁴ **Adam**, ende hoe dat sy doer Christum wederom **ouerwonnen** ende wechgenomen is, van de verrysenisse des vleesch, ende dat **eewich** leuen.

Hy bewyst ooc de onsekerheyt onses leuens, ende hoe den dach des Heeren comt als een dief. Daerom **vermaent** hy oock **een** yghelick tot waken ende bidden. Synder **eenighe wtnemende** groote **doechden**⁵ **inden Ouerledene gheweest, die werden** tot de glorie Gods verhaelt: ende de Ghemeinte wert vermaent om de selue na te **volghen**. Bouen al so werdt de Ghemeinte tot beternisse haers leuens verweckt.

Na dat dese vermaninge gedaen is, so wert de Ouerleden begrauen: ende daer en tusschen singt de Ghemeinte eenen **psalm**: te weten: *Myn siele loeft den Heere* dijn *etc.*⁶ Den welcken psalm ghe eindt synde, so spreekt de **Dienaer** opentlic dit **nauolghende** Ghebet.

Een Ghebedt

Vvy⁷ dancken v⁸ **eeuwighe** ende **barmhertige** Vader, dat ghy onsen broeder (oft suster) N. wt de **ellendicheden** deses werelts in 't ghelooue ws Soens⁹ **Jesu Christi** verlost ende sijn siele in v ryck **ontfanghen** hebt: wiens lichaem ghy ooc t'**synen** tyde tot **de onsterffelicke eerlickheit**¹⁰ verwecken sult: ende bidden v, dat ghy ons met **vwen** heiligen Gheest bystaen wilt: op dat **wij** dit **verganckelick** leuen **clein** achtende, altijd op v **sien** moghen: **ende** voer v in **heylicheit** ende gherechticheit leuen. Opdat wij in 't **ghelooue ws soens van** hier tot v verscheidende, **eewelick** bij v, **doer** den seluen uwen soene alleen, leuen moghen. Die daer met v ende den Heiligen gheest is een **eenich** ende eewich God, **altijt ghepresen. Amen.**

Die Ghebedt ghedaen synde, so wert
de Ghemeynte met de gewoen-
licke segheninghe ghela-
ten: ende de Diake-
nen vergaderen
nerstelick de
aelmoes-
sen voer den ar-
men.

¹ In de tekst vaak een *u* waar wij een *v* zouden zetten: begrauninghe = begraivinghe.
² ijdele pracht en praai
³ gewoonlijk
⁴ door
⁵ deugden

⁶ Psalm 103
⁷ Wij
⁸ u
⁹ uws Zoons
¹⁰ heerlijkheid

BLIJFT DE SCHOOL VAN DE OUDERS?

J.J.D. Baas

Veel besturenfusies in het gereformeerd basisonderwijs

We staan op de drempel van een nieuw jaar. Het jaar 1997 wordt voor een deel van het gereformeerde onderwijs het jaar van de waarheid. Op grote schaal gaan schoolverenigingen met elkaar een bestuurlijke fusie aan. En er zijn ook reeds gefuseerde schoolverenigingen die hun plannen dit jaar verder gaan invullen. Er ontstaat daardoor een stukje onzekerheid voor de mensen die bij de school betrokken zijn: de onderwijsgevenden en de ouders. 'Wat zijn de gevolgen voor mijn baan', zal de hamvraag voor de juf of meester zijn. Terwijl de ouders zich wellicht afvragen: 'Blijft de school wel onze school?'

Ver van elkaar geraakt

'De school is van de ouders', zeggen we. Dat geldt des te sterker voor het gereformeerde onderwijs. En dat is positief. Ouders kregen kinderen toevertrouwd. Ze beloofden dat ze 'naar vermogen' die kinderen zouden onderwijzen en doen onderwijzen. Als een deel van de invulling van die belofte hebben ze samen de schouders gezet onder de gereformeerde school. Gelukkig biedt het Nederlandse onderwijsstelsel daar de mogelijkheid toe. En de ouders hebben die aangegrepen, omdat gereformeerde school zijn niet alleen voor de bijbelles geldt. Maar hoe gaat dat nu in de praktijk? Hoe is de school van de ouders? De gereformeerde scholen komen in de regel voort uit verenigin-

gen. Die vereniging heeft een bestuur. En dat bestuur trekt de kar. En zeker in deze tijd waarin alles in onderwijsland nog meer op de helling lijkt te staan dan ooit, vormt het bestuur een soort kopgroep. Ze zijn, door er intensief mee bezig te zijn, specialisten geworden. Veel ouders laten daarom – begrijpelijk – de zorg voor het onderwijs over aan dat bestuur. Via de halfjaarlijkse ledenvergaderingen hebben ouders/leden inspraak in het bestuursbeleid. En de meeste besturen informeren hun leden tussentijds via de schoolkrant of andere schooluitgaven.

Gereformeerde school zijn geldt niet alleen voor de bijbelles.

O opvoeding en onderwijs

De vraag is of de leden daar nog wel kunnen peilen welk beleid het bestuur nu eigenlijk voorstaat. De ledenvergadering is voor een aantal leden een 'ver van mijn bed show' geworden.

Het lijkt of het hele fusiegebeuren aan de ouders voorbijgaat.

Weer dichter bij elkaar?

Er zijn besturen die dit aangevoeld hebben. Zij hebben daarom voor de beoordeling van hun beleid een soort 'klankbordgroep' opgericht. Dat is een groepje leden/ouders dat bepaalde beleidsvoorstellen van het bestuur van te voren bespreekt. En daarna het bestuur van advies dient. Het bestuur vraagt aan die groep regelmatig: Boe denken jullie leden/ouders over dit onderwerp?

Niet elke schoolvereniging hoeft dat zo op te lossen. Besturen zullen er wel steeds alert op moeten zijn dat ouders voldoende betrokken blijven bij het hele schoolgebeuren. In deze tijd waarin zo veel op de mensen afkomt is het een zaak die in het bestuur prioriteit mag hebben. En dat geldt met name ten aanzien van de fusies die veel schoolverenigingen aan willen gaan. Een veel gehoorde klacht van bestuurders is dat het lijkt of het hele fusiegebeuren aan de ouders voorbijgaat. Dat lijkt niet alleen zo, het is volgens mij ook zo. Dat heeft ook alles te maken met de informatiestroom die tegenwoordig over ons allen uitgestort wordt. De computer en het kopieerapparaat zijn daar de oorzaak van. Veel

informatiedringt niet meer door tot de mensen. Of ze lezen het niet of ze leggen het even **weg** en vinden het later niet **meer** terug in de papierlawine. Wil je **ouders** echt **betrekken** bij **belangrijke** ontwikkelingen op onderwijsgebied dan moet je daadwerkelijk met ze in **gesprek** gaan en voortdurend ook blijven. Als leden/ouders denken: 'Wij hebben dat bestuur **toch** gekozen, laten zij het maar regelen. Het zal **mij** wel goed zijn', dan is dat een slechte **zaak**.

Bij een bestuurlijke fusie neemt de autonomie (= zelfbestuur) van de school toe.

Je kunt de oorzaak voor m'n houding (te) makkelijk bij de ouders zoeken. Het zal in geval van lauwe meelevende leden van de schoolvereniging goed zijn als het bestuur de hand in eigen boezem steekt. Het gevaar is **reëel** dat er straks grote regionale schoolverenigingen **zijn** met veel papieren leden, maar van echt meelevende leden is dan nauwelijks **meer** sprake. En dat is precies wat niet moet en mag **gebeuren**.

Ouders/leden van schoolverenigingen: let op uw zaak. Zorg dat **straks** ook in de grote vereniging de betrokkenheid bij de school optimaal gewaarborgd is. Het bestuur van de plaatselijke schoolvereniging had er al de grootste moeite mee om voldoende **geïnteresseerde** leden op de vergadering te krijgen. **Dat** gevaar lijkt bij een 'regionale kolos' alleen maar groter.

De fusie en de meester en de juf

Wat gebeurt er bij een bestuurlijke fusie en wat **zijn** de merkbare gevolgen?

In de meeste gevallen **wordt** er eerst een nieuwe regionale schoolvereniging opgezet. Als die vereniging gevuld is met een **bestuur**, reglement en statuten kan de school met alle eigendommen en perso-

neelsleden worden **overgedragen** aan die nieuwe vereniging. Vervolgens kan worden overgegaan tot opheffing van de plaatselijke schoolvereniging. **Voor** de onderwijsgevenzen betekent het dat ze vanaf dat moment **benoemd** zijn bij het nieuwe regio-bestuur. **Samen** met al de onderwijsgevenzen van de andere scholen **komen** zij op één lijst **te staan**. Ze komen **daarop** in volgorde van de **lengte** van de tijd dat ze bij het onderwijs werkzaam zijn. Degene met de **langste** diensttijd onderaan. In principe is het mogelijk dat het **bestuur** een personeelslid – met zijn/haar instemming – op een andere school van hetzelfde bestuur **kan** plaatsen.

Ouders en fusie

Wat **merken** de ouders van de **besturenfusie**? In de eerste plaats vervallen de plaatselijke **ledenvergaderingen**. Die worden nu in een **centrale** woonplaats gehouden. Er **staat** geen bestuur meer dichtbij de school, maar een **bestuur** ver **weg**. Daar **zitten** veelal mensen in die men niet kent. In de meeste gevallen betekent het dat een school steeds **meer** de eigen gang zou kunnen **gaan**. Duurder gezegd: de autonomie (= zelfbestuur) van de school neemt toe. **Wat** blijft er dan nog over van het **principe** 'de school is van de ouders'? Ouders vinden het in de regel heel belangrijk dat ze invloed kunnen hebben

Meeleven met de school van je kind is geen hobby, het is onderdeel van de opvoedingstaak.

Op de meeste gereformeerde scholen **was** in het verleden geen medezeggenschapsraad opgericht. Als lid van de schoolvereniging was er immers voldoende inspraak **ge** waarborgd. Het zou niet onverstandig zijn het standpunt inzake de medezeggenschapsraad in de nieuwe situatie nog eens heel **nauwkeu-**

rig te bekijken.

Nu er zoveel veranderingen op **han-** &n zijn is het juist extra **nodig** dat er meelevende leden/ouders **zijn**. Laat u voldoende informeren. En als u vindt dat u onvoldoende **infor-** matie krijgt, vraag er dan **om**. U hebt er het **volste** recht toe. Het **mòet** uw school blijven. Het gaat immers om de kostbare **kinderen** van onze **God**, die aan uw zorg zijn toevertrouwd. Meeleven met de school van je **kind** is geen hobby, het is onderdeel van de christelijke opvoeding!

De fusie is een uitdaging tot kwaliteitsverbetering in het onderwijs.

Waarom besturenfusie?

Waarom zijn al die scholen zo **druk** met die fusies? Eén van de **belang-** rijkste **oorzaken** ligt bij het ministerie van **onderwijs**. Daar komen de **stimulansen** voor deze acties **van-** daan. Wij hebben dit niet gezocht. De overheid is bezig een groot aantal taken en verantwoordelijkheden over te hevelen van 'Zoetermeer' naar de plaatselijke **overheden** en **schoolbesturen**. Daardoor lopen de scholen meer financiële risico's. Bovendien wordt het bestuur nag meer dan voorheen verantwoorde- lijk gesteld voor het personeelsbe- leid. Via de fusie **kan** het personeel **meer** werkgarantie geboden wor- den, **zonder** wachtgeldregelingen e.d. Dat is wel een **van** de belang- rijkste **zakelijke** argumenten om tot **besturenfusie** over te gaan.

Waar ligt dan de winst voor ons **ge-** reformeerde **onderwijs**? De plaatse- lijke **schoolvereniging** had als be- langrijkste **doelstelling**: de **stich-** ting en **instandhouding** van gerefor- meerde scholen, **het** is **van** het grootste belang dat de **nieuwe re-** gionale **schoolvereniging** dat ook **als** belangrijkste doel hoog in het vaandel **houdt**. Deze fusieactie moet (mede) gericht **zijn** op **in-** standhouding van het **gereformeer-**

de onderwijs. In de **tweede plaats** biedt de fusie de enorme uitdaging om de kwaliteit van het **onderwijs** te verbeteren. **Kwaliteitsverbetering** is namelijk een van de kerntaken/verantwoordelijkheden van elk schoolbestuur geworden. De **fusie kan, als er goed mee** omgegaan wordt, ook daadwerkelijk **kwaliteitsverbetering** opleveren. Scholen krijgen door de **fusie** optimale mogelijkheden om van **elkaar leren en elkaars expertise** gaan gebruiken.

Samen de schouders onder de fusies.

De nieuwe vereniging **kan** dat gaan stimuleren. **Eens** te meer kunnen nu mensen **en** middelen op elkaar afgestemd worden. Er doen zich ongekende kansen voor. Tel alle leermiddelen, **kennis en ervaring** van de scholen maar eens bij **elkaar op**. Met wijsheid en beleid moet dat toch rendement opleveren. Kwaliteit zal daarom het leeuwenaandeel van het beleid van de **nieuwe vereniging moeten hebben**. Niet vandaag **fuseren** en dan morgen weer overgaan tot de **orde van de dag**. En alleen zeggen: het **bestuur** is wat verder van ons vandaan **komen** te **staan**, om de personele en financiële **risico's** af te **dekken**. **Dan** zou de fusie wel **eens** tot groot verlies kunnen leiden. Juist op het gebied van **onderwijskwaliteit**. Je loopt dan de kans **dat door de grotere afstand waarop bestuuren** vereniging opereren de mensen ongemotiveerd raken. Ze **weten** niet **meer** **waarmee** ze bezig zijn. Als het zo ver **kant** dan spreken **we** niet meer van **fuseren** maar **fusilleren** van het **gereformeerde** onderwijs. Uiteraard wordt het hele **fusieproces** ook begeleid **vanuit** het LVGS. Door de **'besturenbond'** van het gereformeerde onderwijs **werd** onlangs een in **samenwerking** met de eveneens gereformeerde bond van onderwijsgeveenden **GVOLK/GMV** een **brochure** uitgegeven. Deze brochure, **Fusieprotocol** gereformeerd onderwijs, bevat een **soort** stappen-

plan. Dit **fusieprotocol** is verkrijgbaar bij het **LVGS te Zwolle**.

Samen dragen

Tot behoud en uitbouw van het **gereformeerde onderwijs** is het van het **grootste belang dat we samen** de schouders zetten **onder deze fusies**. Alle betrokkenen: de **ouders/leden**, de **onderwijsgeveenden** en de **bestuurders**. **Hand** in hand, **schouder aan schouder** komen **we op** voor goed gereformeerd onderwijs. Regionaal of niet, fusie of **geen fusie**, één ding blijft hetzelfde: **Zonder de HERE** ben je nergens. **Zon-**

der zijn zegen kun je veel plannen maken, enorme inspanningen verrichten en van **alles** uitproberen, maar het is tot nutteloosheid gedoemd. Daarom: We mogen en moeten met **Hem** deze **nieuwe** uitdaging aan in gereformeerde onderwijs. **Hij** geeft ongekende mogelijkheden. **Alleen met zijn zegen** worden ze nuttig. Alle reden om het gereformeerde **onderwijs hoog op** onze gebedslijsten te plaatsen. Gebed om instandhouding **en uitbouw van ons gereformeerde onderwijs** in deze tijd. Gebed om Gods zegen in het jaar 1997 bij alle veranderingen in onderwijsland.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Ais brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van weke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel 073412 21 66

M

meegelezen

De preek en de hoorder

In *De Wekker* van 22 november jl. lazen we een artikel van prof. dr. W.H. Velema over de preek. De preek is ervoor bestemd gehoord te worden.

Rekening houden met de hoorders

Dat betekent dat wie een preek maakt met de hoorders rekening moet houden. Dat is het waarover ik in dit artikel iets wil zeggen. Dat er met de hoorders rekening moet worden gehouden, zal voor ieder duidelijk zijn.

Als je je tot iemand richt moet je, om verstaan te worden, zijn taal spreken en ook verstaanbaar, in de zin van begrijpelijk, spreken. Wie deze regel niet in acht neemt, kan er zeker van zijn dat zijn boodschap niet overkomt. Dat heeft hij aan zichzelf te wijten. Hij kan er de hoorders niet de schuld van geven. De spreker hield met de hoorders immers geen rekening. Hij *sprak* een vreemde en voor de hoorders onverstaanbare taal.

Het is duidelijk dat ook een preek onder deze regel – het a.b.c. van de communicatie – valt. Een predikant kan zich niet op de Heilige Geest beroepen als zijn preek te moeilijk is voor de gemeente. Misschien zijn er wel eens dominees die denken: het is & Heilige Geest die in een kerkdienst bij de hoorder het eigenlijke werk moet doen. Dus behoef ik mij niet zo te bekommeren om de begrijpelijkheid en de verstaanbaarheid van mijn preek. De Geest overbrugt die afstand wel. Hij doet met mijn preek – hoe die ook in elkaar zit – Zijn werk. Juist dezer dagen was ik bezig met Handelingen 2 : 1, waar we lezen dat de buitenlandse Joden en Joden-

genoten in Jeruzalem op Pinksteren de apostelen in hun eigen taal de grote werken Gods hoorden spreken. Het gaat hier, naar het inzicht van velen, om een taalwonder en niet om een hoorwonder (al zip er die ook hieraan denken). Op Pinksteren worden & grote daden in de taal van de hoorders aan hen overgebracht. Zij horen daar in Jeruzalem het evangelie in hun eigen taal. Daarmee doorbreekt God de verwarring die ontstaan is bij de torenbouw van Babel (Genesis 11 : 7). De verscheidenheid van talen is voor God geen verhindering om het evangelie te brengen aan mensen die in een heel verschillend taalgebied leven.

Vertalen en verstaanbaar preken

Het wonder in Handelingen stelt de kerk voor een tweevoudige opdracht. Allereerst om de Bijbel te vertalen in vreemde talen, zodat mensen het wonder van God in hun eigen taal kunnen horen. Wat met de Bijbel moet gebeuren, geldt ook van de uitleg en het bepreken van een bijbeltekst – in de eigen taal van de mensen.

Een tweede opdracht is om bij de uitleg zo te spreken dat de mensen het begrijpen kunnen. De andere taal moet niet alleen gebezigd worden. Die moet zo gebruikt worden dat het gesprokene verstaanbaar, dus te vatten is.

Natuurlijk kan men hier direct tegenin brengen dat een ongeestelijk (natuurlijk) mens niet begrijpt de dingen die van de Geest van God zijn (1 Korintheërs 2 : 14). Van deze waarheid zullen we niets afdoen. Het geestelijk verstaan is alleen mogelijk door de Heilige Geest. Hij is van dat verstaan het geheim, omdat Hij er de Bewerker van is.

Dit betekent niet dat een dominee daarom met de begrijpelijkheid van het gesprokene, met een moeilijkheidsgraad die het bevattingvermogen niet te boven mag gaan, geen rekening moet houden. Hij moet dat wel doen. De Heilige Geest stelt in het gewone communicatieproces de regels van het, zoals het daar heet, zender- en ontvangersysteem niet terzijde.

Ik weet dat de Heilige Geest in bijzondere omstandigheden bijzondere dingen kan doen. Dan maakt Hij soms ook van bijzondere middelen gebruik. In het gewone leven gaat de Geest van de onder ons gebruikelijke communicatiewijze uit. We moeten dus in onze eigen taal, op een begrijpelijke wijze, de grote werken Gods horen verkondigen. Een predikant houdt rekening met zijn gehoor, omdat hij zijn gehoor op het oog heeft. Hij doet zijn best verstaan en begrepen te worden. Wie daarvoor als prediker niet zijn best doet, blijft beneden de maat die aan een prediker gesteld mag worden.

De preek op de hoorder afstemmen, hem niet aanpassen. Dan komt natuurlijk de vraag boven: in hoeverre moet een prediker met zijn gehoor rekening houden? Moet hij de inhoud van de preek en dus zijn boodschap, aanpassen bij zijn gehoor? Hier zou ik onderscheid willen maken tussen aanpassen en afstemmen. Het laatste is noodzakelijk, tot het eerste is hij niet geroepen als ermee bedoeld wordt de boodschap zo ver – dat deze bij de hoorders in de smaak valt.

Aanpassen betekent de inhoud veranderen en zo wijzigen dat hij bij de hoorders in het gevlei komt.

De boodschap op de hoorders afstemmen betekent de inhoud onaangestast laten, maar zulke **bewoordingen** gebruiken, **dat** de boodschap **begrijpelijk overkomt** en **wat** de intentie ervan **aangaat**, **verstaan** wordt.

De hoorder in de preek

In het **nummer** van 6 december jl., behandelt **Veleva** de vraag **hoe de hoorder ook zelf in de preek aan & orde kan komen**:

De hoorder in de preek wil zeggen dat de hoorder zelf in de preek een plaats heeft. Het gaat over hem of haar. **Hij** komt in de preek aan de orde. Mag ik ook zeggen: hij komt in de preek aan het woord? Tot op **zekere hoogte** zeg ik ja op deze vraag. De predikant zal in de preek proberen de wagen van de hoorders te verwoorden.

Hoe komt een dominee aan die vragen? Op twee manieren. Ze zullen ook zijn eigen vragen zijn. Ze zullen ook in zijn eigen hart leven. En voorzover dat niet het geval is, hoort de predikant die vragen in het pastorale gesprek. **Hij luistert, mag ik aannemen, naar de mensen.** Hij laat hun vragen op zich inwerken. Hij probeert in het gesprek al een antwoord te geven. Hij zal die vragen ook verwerken in zijn preken. Door heel nadrukkelijk of minder uitgesproken die vragen te verwerken, komt de hoorder in de preek aan het woord. **We noemen dat ook wel expliciet (met zoveel woorden) of impliciet (zonder dat de vragen nadrukkelijk herhaald worden).**

Pastoraat op de preekstoel

Er is nog een andere weg waarlangs de hoorder in de preek aan het woord kan komen. Dat is deze: de predikant probeert de boodschap van de tekst een plaats te geven in het leven van de hoorder. Dat is alleen mogelijk als de predikant met de hoorder in gesprek is. Bij moet de moeiten kennen en verwoorden. Hij moet weet hebben

van de strijd en de weerstand in het hart van de hoorders. Hij moet met de diepten en depressies van een kind van God bekend zijn, om vanuit de tekst daarop in te spreken. Zo tracht hij met de prediking pastoraal & hoorders te helpen. Dat is pastoraat op de preekstoel. Dan gebeurt in de preek hetzelfde als in het pastorale gesprek.

Is dat woord hetzelfde hier terecht gebruikt? Natuurlijk niet helemaal. In een gesprek zijn er twee aan het woord. Op de preekstoel is alleen de predikant aan het woord.

Toch zal hij zijn best doen, net als in het pastorale gesprek, op de vragen in te gaan en de hoorder te helpen.

Pastoraat van hart tot hart

Wat maakt een gesprek eigenlijk tot een pastoraal gesprek? De ouderling of dominee die met een ander spreken wil over het geloof, merkt dat het vaak moeilijk is om dat goed te doen. Daarover schreef de Nederlands Hervormde predikant ds. C. Bregman in het Hervormd Weekblad van 5 december jl.:

Vaak klonk de verzuchting dat het zo moeilijk is om wat meer inhoud in het gesprek te brengen. Om de zaak van het Evangelie zelf ter sprake te brengen. Om niet óver het geloof te praten, maar vanuit het geloof. Luisteren en meeleven is goed, maar daaronder schuilt nog iets. Hoe kunnen we afsteken naar de diepte en elkaar daarbij goed doen?

Meer en meer is het hart van het pastoraat voor mij het geloofsgesprek geworden: dat we in de gemeente met elkaar spreken over de kern van het geloof zelf. Niet over de kerk, niet over bepaalde problemen en zelfs niet over de leer, maar over God zelf en over onze persoonlijke omgang met Hem. Het blijkt in de praktijk niet eenvoudig om tot zo'n gesprek te komen. De stille omgang is een intieme zaak en God is een groot geheimenis. Het vraagt veel vertrouwen om daarover met elkaar

in gesprek te raken. Vaak is het ook moeilijk om zo'n persoonlijk en diepgeworteld besef goed onder woorden te brengen. De taal schiet tekort. Er vallen diepe stiltes en de tranen kunnen dicht achter de ogen zitten.

Toch kan in zo'n gesprek zich het wonder voordoen dat iets van de Geest ervaren wordt, in nieuw inzicht, in werkelijke bevrijding, in echte gebedsgemeenschap. Velen in de kerk verlangen daarnaar.

Mensen tot Gods doel laten komen

Het Centraal Weekblad van 6 december jl. bood een interview met jeugdevangelist **Gat** van den Bos. Hij werkt voor het jeugdevangelisatiecentrum De Windroos, dat uitgaat van de Inwendige Zendingsbond in de Hervormde Kerk en van de Hervormd Gereformeerde Jeugdbond. Hij geniet het meest van de persoonlijke gesprekken met jongeren:

Dat zijn intensieve contacten neem ik aan. Hoe hou je dat vol en dat al 22 jaar lang?

"In de begintijd sleep je allerlei contacten met je mee. Je loopt met die mensen op je nek. Later leer je meer afstand nemen. Ik kwam in een film eens de zinsnede tegen: 'Leer mensen los te laten zonder ze te laten vallen'. Dat is een heel proces in jezelf om het zover te laten komen. Ik draag de pijn van andere mensen wel met me mee, maar ik ga er niet aan onderdoor. Ik geniet ook van mensen, ben geïnteresseerd in hun eigenheid. Mede daardoor heb ik het al die jaren volgehouden.

Het is genieten als je de ontwikkeling van mensen mee mag maken. Ik ben een schakeltje in het proces van ontdekken wie ze zijn. Wat zit er in die ander, dat boeit mij. Als iemand ontdekt wie hij zelf is en hopelijk ook gaat ontdekken hoe de Here God zijn of haar leven heeft bedoeld... Wat is mooier in het leven dan een steentje eraan bijdragen dat mensen tot Gods doel ko-

men. Dat is genieten, *dat is dankbaarheid, dat is leven!* De tegenhanger, maar dat is **ook** het leven, is dat **je ziet dat jongeren** volstrekt de vernieling in gaan."

(...)

Maak jij je ook zorgen over de jongeren en de kerk of speelt dat niet binnen jouw achterban?

"We schrijven boeken vol over kerkverlating door jongeren en we **moeten** jongeren **serieus** nemen, wordt er gezegd. Maar ik heb de indruk dat we binnen onze eigen **kring** nog maar net zijn begonnen om naar **jongeren** te luisteren. **Onze** kerken **zitten** nog vol met **jongeren**, maar dat werkt versluisend. De zegen dreigt **om te slaan in een vloek** als we niet ingaan op de vragen van jongeren. Uiterlijk zijn de jongeren aanwezig, maar **innerlijk** zijn velen vervreemd van de **kerk** en **soms** ook van het geloof. Het is **wachten** op het moment dat zij **afhaken**. Als ik straks spreek op de kerstconferentie voel ik die **spanning**: kan ik het evangelie zo vertalen dat zij er iets aan hebben? Ik zal nooit **verwijten maken** naar voorgangers, **want** ik weet hoe **moeilijk** het is om die **vertaalslag** te maken. We staan voor een **grote uitdaging**."

Uit de kerken

Beroepen te Middelburg: J.B. Wil-
mink te Hilversum; te Dronten
(wijk **Zuid**): P.L. Storm te Terneu-
zen; te Groningen-Oost: J.W. Roo-
senbrand te Putten.

Intrede

Assen – Op zondag 22 december
vond de **intrede** van ds. T. Wendt
uit **Bunschoten** plaats in de ge-
meente van **Assen-Nd**. In de
morgendienst werd hij bevestigd
door ds. R. Timmerman.
Nieuw adres: Peter van Anrooy-
straat 11, 9402 TR **Assen**, tel. 0592-
344011.

Promotie

Kampen – Op woensdag 18 de-
cember jl. is aan de Theologische
Universiteit te Kampen gepromo-
veerd drs. **T.E.** van Spanje op het
proefschrift getiteld: 'Inconsisten-

tie bij Paulus? **Een** confrontatie
met het werk van Heikki **Räsä-**
nen'. Promotor was prof. dr. J. van
Bruggen.

Van Spanje, hervormd predikant, is
via de Gereformeerde Zendings-
bond (GZB) uitgezonden als do-
cent aan de theologische **opleiding**
in **Limuru, Kenia**.

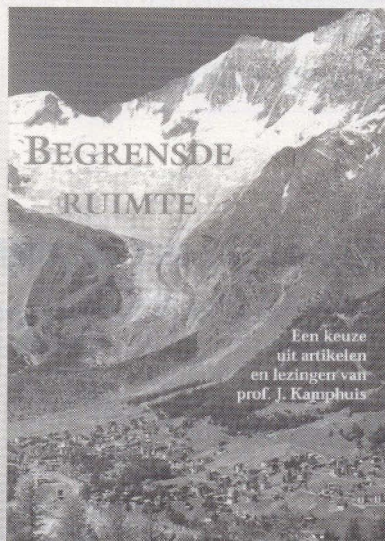
Persbericht

Acta Berkel en Rodenrijs

Op 16 december jl. overhandigde
de directeur van De Vuurbaak, dhr.
Van Hulst, het eerste exemplaar
van de **Acta van de Generale Sy-**
node van de Gereformeerde Ker-
ken in Nederland, Berkel en Roden-
rijs 1996, aan de ex-preses, ds.
Tj. Boersma.

De Acta beslaan 'slechts' 393 blad-
zijden vanwege de zeer beknopte
weergave van de bespreking en
vanwege het feit **dat alleen** die rap-
porten en documenten in de bijla-
gen zijn opgenomen waarnaar door
de generale synode verwezen
wordt (zie **artikel 109** van de **Acta**).
De verkoopprijs **bedraagt** f 59,-.

BEGRENSDE RUIMTE

Een keuze
uit artikelen
en lezingen van
prof. J. Kamphuis
Samengesteld
ter gelegenheid
van zijn
75e verjaardag

Onder redactie van
H.J. Boiten en J.J.C. Dee

Verkrijgbaar bij de boekhandel
416 pag., ing. f 39,50

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591